HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

כי מטי לבי בליעי (א) מלא כוזא דמיא מבי בליעי כד אתו אוקמינהו קמי קיסר חזנהו דהוו מעני א"ל הני לאו נינהו שקל מעפרייהו ושדא עילוייהו אקשו לאפי מלכא אמר ליה כל דבעית עביד בהו (ב) א] אייתינהו מיא דאייתי מבי בליעי שדינהו בתיגדא אמר להו ב] מליוה להו ואיזילו לכו מלו ושדו ביה קמאי קמאי ובלע להו מלו עד דשמיט כתפייהו ובלו להו ואזול: **מתני'** א חמורה שלא ביכרה וילדה שני זכרים נותן טלה אחד לכהן זכר ונקבה מפריש טלה אחד לעצמו שתי ג] חמוריו ב שלא ביכרו וילדו שני זכרים נותן שני טלאים לכהן זכר ונקבה או שני זכרים ונקבה נותן טלה אחד לכהן שתי נקבות וזכר או שני זכרים ושתי נקבות אין (ג) ד] לכהן כלום ג אחת ביכרה ואחת שלא ביכרה ה] וילדה שני זכרים נותן טלה אחד לכהן זכר ונקבה מפריש טלה אחד לעצמו שנאמר 1 ופטר חמור תפדה בשה מן הכבשים ומן העזים זכר ונקבה גדול וקטן תמים ובעל מום ו] א פודה בו פעמים הרבה נכנס לדיר להתעשר ואם ז] מת נהנין בו: **גמ'** מאן תנא אמר ר' ירמיה דלא כרבי יוסי הגלילי ב דאי רבי יוסי הגלילי האמר אפשר לצמצם אמר אביי אפילו תימא רבי יוסי הגלילי שאני התם דכתיב ח] 2 הזכרים לה' וליגמר מיניה הא מיעט רחמנא הזכרים איכא דאמרי לימא דלא כרבי יוסי הגלילי דאי רבי יוסי הגלילי האמר אפשר לצמצם אמר אביי אפי' תימא רבי יוסי הגלילי שאני התם דכתיב הזכרים לה' בשלמא לר' ירמיה דלא מוקי לה כרבי יוסי הגלילי היינו דלא קתני ויצאו שני ראשיהן כאחד אלא לאביי ליתני ויצאו שני ראשיהן כאחד ט] ועוד תניא חמורו שלא ביכרה וילדה שני זכרים ויצאו שני ראשיהן כאחד רבי יוסי הגלילי אומר שניהן לכהן שנאמר הזכרים לה' והא כי כתיב האי בקדושת הגוף הוא דכתיב אלא משום שנאמר הזכרים לה' תיובתא דאביי תיובתא

ורבנן

לבי בליעי. מים שבאוקיינוס שבולעים כל מימות שבעולם שנופלין בו ומביאין אותם עד תהום ופולטות אותן והיינו דכתיב (קהלת א) והים איננו מלא: **מעני.** מעונים ושפלים לפי שלא היו בארצם: **איקשו.** העיזו ודברו קשות י] את המלך כשהריחו ריח ארצם סבורים להיות קרובים לארצם: **בתיגדא.** בכלי. נ"א בתינארא חבית: **דשמיט כתפייהו.** נשמטו יא] שכמם: **ובלו ואזול.** בלו והלכו לאבדון: **מתני' נותן טלה אחד לכהן.** בפדיון דממה נפשך חד מינייהו בכור שפטר את הרחם: **זכר ונקבה.** ואין ידוע אם יב] זכר תחלה והרי הוא בכור או נקבה יצאתה תחלה ואין כאן יג] בכור: **מפריש טלה.** משום ספק ומפקיע עליו קדושת פטר חמור: **והוא לעצמו.** שהוא בעצמו יאכל הטלה ולא יתננו לכהן דכהן הוי מוציא מחבירו ועליו הראייה להביא עדים שהזכר יצא תחלה ואיסורא ליכא דאפי' פטר חמור גמור שפדאו בשה אין קדושה לא בו ולא בפדיונו כדקתני במתניתין ואם מת נהנה בו אלא גזל הוא דאיכא אם אינו נותן את הטלה לכהן יד] דממונא הוא והכא ליכא גזל דספק הוא: **שני חמורים כו' זכר ונקבה נותן טלה** טו] **לכהן.** בשביל הזכר: **או שני זכרים ונקבה.** דחדא ילדה זכר וחדא ילדה זכר ונקבה: **נותן טלה אחד לכהן.** דהא איכא חד זכר ודאי בכור ואידך דהוי ספק דשמא הנקבה יצאתה תחלה מפריש טלה והוא לעצמו: **שני זכרים ושתי נקבות.** ספק הן דשמא כל חד וחד ילדה זכר ונקבה ושמא טז] נקבות יצאו תחלה הילכך אין כאן לכהן כלום אלא מפריש עליהן שני טלאים לאפקועי איסוריהן והן לעצמו: **אחת ביכרה וכו' זכר ונקבה מפריש טלה והוא לעצמו.** דשמא אותה שלא ביכרה ילדה את הנקבה: **שנאמר ופטר חמור תפדה בשה.** ארישא קאי כלומר מנא לן דפדיון פטר חמור בשה שנאמר ופטר חמור תפדה בשה: **זכר ונקבה.** בין שה זכר בין יז] ג נקבה: **ופודה בו פעמים הרבה.** שאם חזר כהן ונתנו לו לישראל ויש לו פטרי חמורים יכול לפדותן בו: **נכנס כו'.** מפרש בגמ' [יא.]: **גמ' מאן תנא.** דחמורה שלא ביכרה וילדה שני זכרים דאינו נותן לכהן אלא חד טלה: **דלא כר' יוסי הגלילי.** דאמרינן לקמן בפ' הלוקח עובר פרתו (דף יז.) רחל שלא ביכרה וילדה שני זכרים ר' יוסי הגלילי אומר שניהם לכהן דאפשר לצמצם שניהן יצאו כאחד ושניהן בכורות: **שאני התם דכתיב.** גבי רחל: **הזכרים לה'.** דמשמע שנים אבל בפטר חמור דלא כתיב ביה הזכרים א"נ אפשר לצמצם לא קדשי: **וליגמר מיניה.** בכור בהמה טמאה מבהמה טהורה: **הא מיעט רחמנא הזכרים.** ה"א יתירה משמע זו ולא אחרת: **בשלמא לר' ירמיה דלא מוקי לה כרבי יוסי** יח]. דקמפרש טעמא דמתניתין משום (טעמא) דאי אפשר לצמצם שלא יצא ראש האחד תחלה דהוי פטר רחם היינו דלא קתני במתני' יצאו שני ראשיהן כאחד כי היכי דתני לקמן בפירקין (דף יז.) גבי מילתיה דרבי יוסי הגלילי דהא לא אפשר: **אלא לאביי.** דאפשר לצמצם וטעמא משום מיעוט דהזכרים ליתני ויצאו ראשיהן כאחת דשמעינן מינה רבותא: **ועוד תניא.** בהדיא דאפי' בבהמה טמאה אמר נמי רבי יוסי שניהן לכהן: **בקדושת הגוף.** בבהמה טהורה: **אלא משום שנאמר הזכרים.** בבכור בהמה טהורה דשמעינן מינה דאפשר לצמצם אמר ה"ה לפטר חמור:

לימא

בי בליעי. פ"ה מי אוקיינוס יט] שבולעות כל מימות שבעולם ופולטות אותן דרך תהום דכתיב והים איננו מלא וקשה דבסמוך קאמר שדינהו בתיגרא כ] שם כלי ושוב היאך יורדין לתהום ואי (ד) מפרש גומא או חריץ ניחא ויתכן מי בליעי שם מקום מדאמר ד] שם בי בליעי אית ביה תלתא צלמי חד מטי ידי' ארישיה חד אליביה בתרא דכולהו מחוי בידיה לאחוריה: **מאן** תנא א"ר ירמיה דלא כר' יוסי הגלילי. פ"ה מאן תנא כא] ה) דאמרינן שילדה שני זכרים אינו נותן אלא חד טלה לכהן וקשה לפי' כב] דהכא אפי' ר"י הגלילי מודה מדלא קתני במתניתין ויצאו שני ראשיהן כאחד כדקתני בפרק שני (לקמן יז.) וכיון דלא ראינו שיצאו בבת אחת מספק לא אמרי' בבת אחת יצאו אפי' לר"י הגלילי דלא שכיחא וצריך כג] לפרש דנהי דמספק מודה ר' יוסי הגלילי דאין נותן לכהן אלא חד טלה מ"מ בספק מועט טוב להחמיר בדבר ולהפריש טלה כד] שני לעצמו: ו) **אמר** רב ז) (אשי) מין במינו אינו חוצץ. תימה דפ' בהמה המקשה (חולין ע.) בעי כרכתו ח) אחותו והוציאתו מהו י"ל כה] הכא מקצת פנוי איכא למימר טפי במינו אינו חוצץ אי נמי אחותו הויא אינו מינו טפי מאחיו עוד יש לומר דוקא משום דהוציאתו שסייעה אחותו בהוצאתו הוא דמספקא לן דדילמא הויא חלילה אבל אם לא סייעה להוציאו פשיטא דלא הויא חלילה וא"ת כו] ט) [לאביי] דמוקי מתני' כר' יוסי הגלילי דאפשר לצמצם ואפ"ה אינו נותן כי אם טלה אחד לכהן משום דכתיב הזכרים אמאי לא כז] אמר כל שאינו בזה אחר זה בבת אחת אינו כח] ולא קדוש לא זה ולא זה וי"ל דלא מסתבר למימר הכי אלא בדבר התלוי במעשה כההוא י) דקדש שתי אחיות ותודה שנשחטה על שמונים חלות י) אבל קדושה הבאה מאליה לא אמר הכי ואע"ג דשייך למימר הי מינייהו מייתית הי מינייהו מפקת ואם תאמר מדקאמר נהי דא"א לצמצם חלילה מיהא איכא משמע דה"ק נהי דא"א לצמצם ודין הוא שיקדש האחד לרבנן חלילה מיהא איכא ולא היה לו להיות קדוש משמע דאי הוה אפשר לצמצם היה אז קשה לן היאך קדוש בלא טעם חלילה ומה קשה והא כט] (פריך) [פרישית] דלא אמר כל שאינו [כו'] בבת אחת כו' אלא בדבר התלוי בדבור וי"ל דה"פ נהי דא"א לצמצם ולהכי ניחא לרבנן שאין שתיהן קדושין מטעם הזכרים כמו לרבי יוסי הגלילי דלא אפשר ל) למידרש להו הזכרים כיון דסבירא להו אי אפשר מכל מקום ליהוי חלילה: **זכר** ונקבה מפריש טלה לא] לעצמו. וא"ת לר' יוסי הגלילי לב] דאמר אפשר לצמצם אם יצאו שניהם בבת אחת אין הזכר קדוש ו) לפי מה שפי' לעיל לג] נקבה חוצצת ועוד תנן לקמן בפ' שני (דף יז:) זכר ונקבה אין לכהן כלום משמע דקאי איצאו ב' ראשיהן כאחת דרישא שהנקבה מבטלת בכורת זכר שגם היא לד] פטרה בכורת רחם וא"כ סמוך מיעוט דבבת אחת למחלה דנקבות קודמות והוו להו זכרים קודמים מיעוטא וי"ל מ) כדפריך לעיל לה] בספק מועט החמירו להפריש טלה לעצמו: **שתי** חמוריו שלא בכרו וילדו שני זכרים נותן שני טלאים לכהן. הכא ניחא דאצטריך לאשמועינן לו] אין פודה וחוזר ופודה כל זמן שלא ניתן ליד כהן נ) כדפריך לעיל בפירקא (דף ד:) ס) אבל לקמן פ"ב דקתני כי האי גוונא גבי בכורות בהמה טהורה ליכא למימר הכי י"ל לז] קמ"ל לא תלינן להעמיד הממון בחזקת בעלים שהאחת טנפה ונמוה הוולד ואחת ילדה שני זכרים ומיהו לקמן פרק יש בכור (דף מח:) קתני כה"ג גבי נשים ליכא למימר הכי שכל אחת יודעת בעצמה מה שילדה וי"ל אגב דתנייה הכא תנייה התם א"נ ניחא ליה לפרש כל גווני ואע"ג דלא צריכי כדקתני זכר ונקבה ע) נותן אחד לכהן דלא צריכא כלל: **שני** זכרים ונקבה נותן טלה אחד לכהן. לכאורה פ) מפריש טלה אחד מספק לעצמו וכן מוכח לקמן פרק שני (דף יח:) דגבי שני זכרים ונקבה לח] אחד לו ואחד לכהן צ) (דמוכח) משום דקדושת בכור חלה על שתיהם וכן פי' לט] בקונטרס מפריש עוד טלה והוא לעצמו:

לאפקועי

מסורת הש"ס

א) [לעיל ד:], ב) [לקמן יז. יח. שבועות לג. יבמות יט. כח.], ג) שה נקבה נ"ק, ד) [כך איתא בסוגיא דהכא בגירסת הע"ין], ה) דחמורה שילדה נ"ק, ו) שייך לע"ב, ז) נ"ק מ"ז, ח) וזהי' גי' התוס' שם, ט) נ"ק, י) [קדושין נ:], כ) [מנחות עח:], ל) שפירשתי לעיל דנקיבה נ"ק, מ) נ"ל כדפרישית, נ) כדפירשתי לעיל בפירקין דף ד ע"ב נ"ק, ס) ד"ה ופודה, ע) נותן הזכר לכהן נ"ק, פ) מוכח דמפריש כו' וכן לקמן כצ"ל נ"ק, צ) נ"ק מ"ז,

הגהות הב"ח

(א) גמרא כי מטי לבי בליעי אית ביה תלתא צלמי וכו' כדאיתא בתוספות: (ב) שם אייתי הנהו מיא: (ג) שם במשנה אין כאן לכהן כלום וכו' וילדו שני כו' ופודה: (ד) תום' ד"ה בי בליעי וכו' ואי הוה מפרש וכו' ויתכן שמו בי בליעי הס"ד והשאר שייך לגמרא:

רבינו גרשום

הרי החזיר להם תשובה כל ששאלוהו ונצחם ואייתינהו לספינתא כל חד וחד בביתיה: כי מטא לבי בליעי. מקום שיש בים שבולעין מים אחרים ואיכא דאמרי היינו בארה של מרים: דהוו מעני. כמי שגלה ממקומו ולא היה להם מענה לשון: אקשו לאפי מלכא. כשהרגישו עפרם גבה לבן על עפרתן ואקשו לאפי מלכא והיו משיבין דברים לפני המלך בגאוה: א"ל. לר' יהושע כל דבעית עביד בהו: שדנהו בתיגרא. בכלי בכד גדול: עד דשמיט כתפיהו. מינייהו וכלו ואזיל: חמורו שלא בכרה. שמעולם לא ילדה אלא עכשיו וילדה ב' זכרים: נותן טלה א' לכהן. בשביל פדיון אותו שיצא תחלה: ואם ילדה זכר ונקבה ואינו יודע איזה יצא ראשון אי הזכר שהוא קדוש בבכורה מפריש טלה אחד כדי להפקיע קדושת בכור ספק להפקיע איסורו: והוא. אותו טלה יהיה לעצמו של ישראל ויהיה חולין גמור ומותר לאוכלו מ"ט משום דאמרינן המוציא מחברו עליו הראיה וכיון שהכהן אינו יכול להביא ראיה שהזכר יצא ראשון הלכך הוא לעצמו של ישראל: זכר ונקבה. שאחת ילדה זכר ואחת ילדה נקבה נותן טלה אחד לכהן. בשביל אותו שילדה זכר: שני זכרים ושתי נקבות. שכל אחד ילדה זכר ונקבה ואינו יודע איזה יצא ראשון: אין כאן לכהן כלום. אבל יפריש ב' טלאים לעצמו: אחת שבכרה כבר ואחת שלא בכרה מעולם אלא עכשיו וילדו ב' זכרים כו': שנאמר ופטר חמור וגו'. האי שנאמר לא משמע עלה דמלתא דקאמר אלא בבא לחודה קאמר כלומר האי דכתיב ופטר חמור תפדה בשה לא שנא בשה לחוד אלא אפי' בעז או בזכר או בנקבה או בגדול או בקטן או בתם או בבעל מום כשר לפדות: ופודה בו פעמים הרבה כלומר אם בא לידו אותו שה שנתנו לכהן בפדיון פטר חמור אחד וחזר הכהן ומכרו לו או נתנו לו יכול לפדות בו באותו שה פטר חמור אחר בכל עת שיבא לידו יכול לחזור ולפדות בו או שאם היה כן שהפרישו לעצמו כדאמרן ונולד לו פטר חמור אחר ודאי יכול לפדותו באותו שה עצמו ואותו טלה שהפרישו לעצמו הוי חולין גמורין ונכנס לדיר להתעשר עם שאר כבשיו: ואם מת נהנה בו ישראל שהפריש שה ליתנו לכהן בשביל פטר חמור ודאי ולא הספיק ליתנו לכהן עד שמת נהנה בו כהן בעורו ובנבילתו דמעידנא דאפרשיה זכה בו כהן וברשותיה קאי: דאי ריה"ג. הא אמר באידך פירקין דאפשר לצמצם כדאמרי' ריה"ג אומר שניהם לכהן שנאמר הזכרים לה' הכא נמי אי ר' יוסי הוא נותן ב' טלאים לכהן מיבעי ליה דהא אית ליה אפשר לצמצם דיצאו שניהם כאחת: שאני התם. גבי בכור בהמה טהורה הזכרים לה' משמע שניהם אבל הכא בפדיון פטר חמור לא כתיב הזכרים: הא מיעט רחמנא הזכרים. דכתיב הזכרים אחרינא דמייתר כל פטר רחם הזכרים למעט אחריני דהני דקדושת הגוף נינהו הזכרים לה' תרוייהו אבל בקדושת דמים לא: בשלמא לר' ירמיה. דפסיק ואמר דלא כר' יוסי היינו דלא קתני הכא בחמור שלא בכרה ויצאו ראשיהם כאחד כדתני במתניתין דאידך פירקא דאיירי בה ר' יוסי אלמא דהא מתני' לאו ר' יוסי היא: אלא לאביי. דבעי לאוקמה כר' יוסי ליתני הכא ויצאו ב' ראשים כאחד ואע"ג דמצומצמין אינהו דאפשר לצמצם חד הוא דקדוש דהא מיעט רחמנא הזכרים. ועוד הא אשכחן בברייתא דתני ויצאו ב' ראשים כאחד ריה"ג אמר שניהם לכהן שנאמר הזכרים לה': והא כי כתיב האי הזכרים לה' בקדושת הגוף כתיב והיכי מצי למילף לפטר חמור מיניה אלא משום שנאמר הזכרים לה' גבי בכור בהמה טהורה ילפינן נמי מיניה לפטר חמור ואם איתא דמתני'

עין משפט נר מצוה

לו א מיי' פי"ב מהל' בכורים הל' יט סמג עשין קמד טוש"ע י"ד סימן שכא סעיף יג:

לז ב מיי' שם הל' כ סמג שם טוש"ע שם סעיף יד:

לח ג מיי' שם הל' כא טוש"ע שם סעיף טו:

תורה אור השלם

1. וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בְשֶׂה וְאִם לֹא תִפְדֶּה וַעֲרַפְתּוֹ כֹּל בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא יֵרָאוּ פָנַי רֵיקָם: שמות לד כ
2. וְהַעֲבַרְתָּ כָל פֶּטֶר רֶחֶם לַייָ וְכָל פֶּטֶר שֶׁגֶר בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ הַזְּכָרִים לַייָ: שמות יג יב

מוסף רש"י

פודה בו. בשה, **פעמים הרבה.** שאם חזר וקנאו מן הכהן לאחר שנתנו לו, חוזר ופודה בו פטר חמור אחר (לעיל ד:).

שיטה מקובצת

א] בהו אייתי הנהו מיא: ב] מליהו להאי: ג] שתי חמוריות שלא: ד] אין כאן לכהן: ה] ביכרה וילדו שני: ו] ופודה בו: ז] מת. עיין תוספות מנחות (דף סז ע"א) ד"ה עובד כוכבים: ח] הזכרים. עיין בתוספות לקמן (דף מב ע"א) ד"ה הזכר: ט] כאחד ואף על גב דמצמצמי חד הוא דקדוש ועוד: י] קשות אל המלך: יא] נשמטו פרקי שכמם: יב] אם יצא זכר: יג] כאן דין בכור: יד] לכהן דממונו הוא: טו] טלה אחד לכהן: טז] ושמא הנקבות יצאו: יז] בין שה נקבה: יח] כר' יוסי הגלילי: יט] אוקיינוס שבולעים כל מימות שנופלין בו ומביאין אותן עד התהום ופולטות אותן דכתיב והים: כ] בתיגרא דהיינו כלי אחד ואם בתוך כלי השליכום היאך יורדים מתוך הכלי לתהום ואי הוה מפרש בתיגרא גומא או חריץ הוה ניחא טפי ויתכן בי בליעי שם מקום כדמשמע במדרש בי בליעי אית ביה כו' ארישיה וחד מחוי אליביה דבתרא דכולהו מחוי: כא] תנא דחמורו כו' שני זכרים: כב] לפירושו דבהא אפילו ריה"ג מודה דלא קתני: כג] וצריך. ס"א ונראה לפרש: כד] טלה אחד לעצמו. לאפקועי איסורא ומדלא נקט ברישא מפריש והוא לעצמו משמע שאינו צריך ומיהו קשה לפי' זה דהא בסיפא דקתני שני זכרים ונקבה נותן טלה אחד לכהן צריך להפריש טלה לעצמו אע"ג דלא קתני ואין לפרש נמי דדייק דמתניתין ביצאו שניהם כאחד וחד מינייהו קדוש משום דאי לאו הכי מאי קמ"ל דכמה ענינים קתני במתניתין דלא קמ"ל מידי ונראה דדייק דלא כר' יוסי הגלילי מדלא תנא התנא שניהם כאחד נותן שני טלאים לכהן דאם איתא דחייב שני טלאים לכהן הוי ליה למיתני כדקתני שאר ענינים. ותיבת שני ל"ש: כה] י"ל דהכא דמקצת הרחם פנוי איכא למימר טפי דמין במינו אינו חוצץ ומיהו קשה אמאי נקט התם כרכתו אחותו הא אפילו כרכו אחיו נמי וכ"ת דנקט אחותו משום דאז ליכא קדושה כלל אבל באחיו קדוש או האי או האי לא אפשר לומר כן דהא תנן בפ' יש בכור [(דף מז ע"ב) שניהם אינן בכור לא לנחלה ולא] לכהן והאי נמי לההוא דמי אלא דפליג התם ר"ש ועוד בילדה ב' זכרים אמאי נותן טלה אחד לכהן אימא האחד כרך את חבירו ויצא דרך מרגלותיו ואע"ג דטובא לאו הכי נפקי דהא קי"ל אין הולכין בממון אחר הרוב והול"ל טלה והוא לעצמו וצריך לתרץ דאחותו הויא חציצה והא הוי אינו מינו כו': כו] לאביי דמוקי: כז] לא אמרי' כל: כח] אינו ובבת אחת לא יקדש לא זה ולא זה: כט] והא פרישית דלא כו' שאינו בזה אחר זה אפילו בבת: ל] אפשר לצמצם למידרש: לא] טלה והוא לעצמו: לב] על תיבת דאמר ועל תיבת לצמצם נרשם קו למעלה להורות כי לפ"ד ראוי למחקו: לג] לעיל שהנקבה חוצצת: לד] היא פוטרת את הרחם וא"כ: לה] לעיל דבספק מועט: לו] לאשמועינן דאין פודה: לז] י"ל דקמ"ל לא: לח] ונקבה דקתני אחד: לט] פי' שם בקונט' דמפריש עוד טלה:

SHAS MOZNAIM